

Hükümlülerin Sosyal Sermaye Deneyimlerinde Manevi Danışmanlık: Bursa H ve E Tipi Cezaevleri Örneği*

Merve Reyhan Baygeldi

Arş. Gör., Polis Akademisi Başkanlığı, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Suç Araştırmaları Ana Bilim Dalı
Ankara/Türkiye
mervereyhan.baygeldi@pa.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0003-2935-2723>

Vejdi Bilgin

Prof. Dr., Bursa Uludağ Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Sosyolojisi Ana Bilim Dalı
Bursa/Türkiye
vbilgin@uludag.edu.tr
<http://orcid.org/0000-0002-2161-4875>

Öz: Dünyadaki diğer örneklerinde de olduğu gibi, Türkiye’de manevi danışmanlık, farklı modern mekânlara ve durumlara özgü sorunlarla dini referanslar sayesinde başa çıkmaya destek olmak için Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından sunulan bir hizmettir. Bu makalede, Bursa H ve E Tipi Ceza İnfaz Kurumlarındaki hükümlülerin manevi danışmanlık deneyimleri incelenmektedir. Bunu gerçekleştirebilmek için nitel araştırma desenlerinden olgubilim tercih edilmiştir. Bu çerçevede, 18 hükümlünün sosyal sermayeleri bir lens görevi üstlenmiştir. Birebir görüşmelerden elde edilen veriler, MAXQDA programıyla kodlanarak içerik analizine tabi tutulmuştur. Buna göre üç tema tespit edildi. Bunlardan ilki; aile, eğitim, göç ve önceki cezaevi olmak üzere dört kategoriden oluşan hükümlülerin cezaevi öncesi sosyal sermaye temasıdır. İkinci tema; suç işlemeye karar verme, uyum süreci, gündelik pratikler, dış dünya ile ilişkiler, personellerle ilişkiler, iş kolları ve eğitim programları olmak üzere yedi kategoriden oluşan cezaevinde sosyal sermayedir. İşlevsellik arayışı, hoca söylemi ve koğu kültürü olmak üzere üç kategoriden oluşan sosyal sermaye bağlamında manevi danışmanlık deneyimi, çalışmamızdaki son temadır. Nihai olarak, hükümlülerin genelde cezaevindeki programları özelde manevi danışmanlık uygulamasını, sosyal sermaye zemininde inşa edilen kâr-zarar hesabı kapsamında deneyimlediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Sosyal Sermaye, Suç, Cezaevi, Hükümlü, Din, Manevi Danışmanlık.

Geliş Tarihi/Received Date: 29.09.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date: 06.12. 2021

Araştırma Makalesi / Research Article

Atıf/Citation: Baygeldi, Merve Reyhan – Bilgin, Vejdi. “Hükümlülerin Sosyal Sermaye Deneyimlerinde Manevi Danışmanlık: Bursa H ve E Tipi Cezaevleri Örneği”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30/2 (Aralık 2021), 517-546. <https://doi.org/10.51447/uluifd.1001860>

* Bu makale, “Kültürel Sermayeden Sosyal Sermayeye Maneviyat ve Din: Hükümlü Ve Tutukluların Manevi Danışmanlık Deneyimleri” adlı tezden türetilmiştir.

Pastoral Counseling in Prisoners' Social Capital Experiences: The Case of Bursa H and E Type Prisons

Abstract: Pastoral counseling is provided by The Religious Affairs Presidency in Turkey, to assist individuals in coping with challenges, unique to various modern places and situations utilizing religious references, similar to the other examples around the world. In this study, convicts' experiences in pastoral counseling from Bursa H and E Type Penal Institutions are examined. The social capital of 18 inmates will be used as a lens to address these experiences. One of the qualitative study designs, phenomenology, has been chosen to expose the aforementioned framework. MAXQDA was used to code the data collected from one-on-one interviews, which were then submitted to content analysis. As a result, three major themes emerged. The first of them is the offenders' pre-prison social capital theme, which is divided into four categories: family, education, immigration, and past imprisonment. The second theme is social capital in prison, which is divided into seven categories: The decision to commit a crime, the adjustment process, everyday activities, contacts with the outside world, relationships with staff, labor branches, and training programs. The final theme in our research is pastoral counseling experience in the context of social capital, which is divided into three categories: functionality seeking, *hoca* discourse, and ward culture. Finally, it has been discovered that inmates generally experience prison services, particularly pastoral counseling, via the lens of profit-loss calculations based on social capital.

Keywords: Sociology of Religion, Social Capital, Crime, Prison, Inmate, Religion, Pastoral Counseling.

[You may find an extended abstract of this article after the bibliography.]

Giriş

Çok katmanlı toplumsal ilişkileri barındıran diğer mekânlarda olduğu gibi cezaevleri, biricik kültürel, sosyal ve ekonomik bağlamların farklı bedenlerle karşılaşmasını içeren toplumsal ilişkilerden oluşmaktadır. Bu karşılaşmanın cezaevlerindeki manevi danışmanlık uygulamasındaki tarafları; manevi danışman ve hükümlüler/tutuklulardır. Manevi danışman, Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından görevlendirilmektedir. Buna ek olarak kendine özgü bir ekonomik, kültürel ve sosyal birikimlerin de taşıyıcılığını yapmaktadır. Hem bir kurumun hem de kendi öznel sosyal birikimini yansıtan manevi danışmanlar, cezaevlerinde nötr beden ve zihinlerle karşılaşmamaktadır. Cezaevlerindeki hükümlüler cezaevinin öncesinin birikimini taşıırken; cezaevinde, mevcut durum ve geleceğe yönelik planlarıyla bu birikimi sentezledikleri bir varlık göstermektedirler. Bu çalışmanın konusu, cezaevindeki hükümlülerin sosyal sermaye kapsamındaki manevi danışmanlık deneyimlerinden oluşmaktadır.

Sosyal sermaye, insan ilişkilerinin tamamının bir birikim (bir tür hayat) olarak değerlendirilmesidir. İnsan, doğduğunda zaten yorumlanmış bir toplumda, kendine

tahsis edilmiş olan ilişkiler ağına konuşlanmaktadır. Sosyal sermaye, bireyin yuvalandığı noktada, ilk andan itibaren ailesinden başlayarak sosyal bağların kümülatif bir karakterde dışa vurumudur. Varoluşta böyle bir yoğunluğa sahip bu birikim türü, dünya görüşü oluşturabilme ve davranış örüntülerine kaynaklık edebilecek bir güce sahiptir. Cezaevlerindeki hükümlüler de bu bağlamda sosyal sermayelerini taşımaktadır. Ceza süresini, cezaevi alt kültürünü, personellerle ilişkileri, kuralları, eğitim programlarını, diğer hükümlülerin sosyal birikimlerini vb. deneyimlemelerinde sosyal sermaye bir filtre görevi üstlenmektedir. Bu çalışma, manevi danışmanlığı, bu filtreden geçen diğer deneyimlerle bütünlük içinde görmektedir.

Mevcut çalışmamızda, hükümlülerin sosyal sermayeleri, cezaevi öncesi ve sonrasındaki deneyimlerin toplamından oluşmaktadır. Manevi danışmanlık uygulamasının bu deneyimlerle etkileşimini ortaya koyabilmek için, söz konusu çalışma, nitel araştırma desenlerinden olgubilim ile kurgulanmıştır. Bu deneyimlerin yoğunlaştığı tema, kategori, kod ve alt-kodlar tespit edilerek içerik analizi gerçekleştirilmiştir.

1. Teorik Arkaplan

Mal stoklarından para üretebilen paraya değişimi içeren bir paradigmayı ve dinamik bir yapıyı bünyesinde barındıran sermaye, neo-liberal ekonominin bir sonucu olarak, merkezi yönetim kontrollerinden kurtulma eğilimindedir. Azalan merkezi otorite neticesinde sermayenin farklı formları da görünür hale kazanmıştır. Özellikle bürokrasiyle sermaye arasındaki dirsek temasında ve rekabette güvene dayalı sosyal ağlar, ön plana çıkmıştır. Sürekli yeni dinamikler kazanırken, ekonomik yapıda network, bir norm haline gelmiştir. 21. yüzyılda, bu durumun makro-mikro düzeyde iç içe geçişi, daha görünür hale gelmiştir.¹ Sosyal sermaye, bu bağlamda eşitsizlik, toplumsal uyum, kimlik, kültür, suç vb. gibi alanlarda sorunsallaştırılmaktadır.²

Batı Virginia'daki okullar arası başarı farkını incelediği çalışmasında, Hanifan tarafından ilk defa kullanılan³ sosyal sermaye, neo-liberal politikaların makro-mikro düzeydeki yansımalarıyla birlikte görülse de bu kavram, geriye veya ileriye dönük değerlendirmeleri de mümkün kılacak zamansız bir kapsama sahiptir.⁴ Dolayısıyla, bu perspektife yönelik yöntem ve analizlerde, farklı kültür ve dönemleri kapsayan bir

¹ Johanna Bockman, "Neoliberalism", *Contexts* 12/3 (01 Ağustos 2013), 14-15; Emanuele Ferragina-Alessandro Arrigoni, "The Rise and Fall of Social Capital: Requiem for a Theory?", *Political Studies Review* 15/3 (01 Ağustos 2017), 355-367; Smita Roy Trivedi, "Evolution of the Concept of Capital- A Historical Perspective", *MPRA Paper* (20 Mayıs 2009).

² Hasan Hüseyin Akkaş-Osman Tekir, *Demokrasinin Gelişmesi ve Sürdürülebilirlikte Sosyal Sermaye* (Ankara: Kadim Yayınları, 2013), 58-63.

³ Robert D. Putnam, *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community* (New York, NY: Touchstone Books by Simon & Schuster, 2001), 16.

⁴ Frane Adam vd., *The Challenges of Sustained Development: The Role of Socio-Cultural Factors in East-Central Europe* (Budapest: Central European University Press, 2004), 38-39.

çeşitlilik vardır. Bu çeşitliliğin üzerine kurulu sabit zemin, John Field tarafından iki kelimedede özetlenmiştir: *İlişkiler önemlidir*.⁵ Bu alandaki teorik yaklaşımlar, bu ilişkilerin toplumsal sınıf, eğitimde eşitsizlik, toplumsal düzen ve suç/sapma gibi farklı boyutlarına yönelmektedir.

Sosyal sermayenin sınıfsal boyutu, Marx'ın sınıf analizinin yeniden yorumlanmasından oluşmaktadır. Marx'ın yazılarında iki sınıf vardır: Burjuva ve proletarya. Bu ayırım, temelde üretim araçlarına olan uzaklıktan kaynaklanmaktadır.⁶ Bourdieu, sermaye kavramıyla, bu sınıfsal analize daha inceltilmiş bir bakış açısı kazandırmıştır. Bourdieu'ya göre, sadece ekonomik sermayenin sonucunda elde edilen güç üzerinden mevcut durum okunamaz. Sınıf, üç sermaye tipinin ontolojisidir: Ekonomik, sosyal ve kültürel sermaye. Bu üç sermaye birbirini var ederken, aynı anda bir sınıfsal realiteye de karşılık gelmektedirler.⁷ Sosyal sermaye, ekonomik sermayenin sürekliliğini sağlayan bir kaynak iken; kültürel sermaye bu iki birikimin sanat, eğitim ve kültürde bir ürün olarak ortaya çıkardığı özdür. Bu öz, belirli bir sınıfı bir kimlik haline getirebilir.⁸ Sosyal sermayeye Bourdieu'nun getirdiği yorumu diğerlerinden ayıran husus, bu sermaye ile diğer iki sermaye arasında tamamlayıcı bir ilişki görme-sidir.

Benzer şekilde, eğitimdeki eşitsizlik, Coleman tarafından sosyal sermaye ile açıklanırken eğitim eşitsizliği aynı zamanda ekonomik eşitsizlikle ve etnik kimlikle de ilişkilendirilmektedir. Buna göre, farklı dini inanca sahip mahallelerdeki öğrencilerin başarısı değişmektedir. Ayrıca Coleman'a göre, ekonomik sermayeyle ilişkili olarak, öğrencilerin eğitimdeki fırsatlara ulaşımı okulların muhitlerine göre farklılık göstermektedir.⁹ Coleman'ı diğerlerinden ayıran temel husus, sosyal sermayeyi bütün sosyo-ekonomik sınıflarda kendi özgü karakteriyle anlamaya çalışmasıdır.

Toplumsal düzeni vurgulayan Putnam, sosyal sermayeyi politik sosyoloji çerçevesinde değerlendirmektedir. Onun için sosyal sermaye, bireylerin toplumsal düzen ile kurduğu bağıdır. Toplumsal düzeni mümkün kılan *sivil erdem* kaynağı, karşılıklılık prensibine dayanan ilişkiler ağıdır.¹⁰ Ona göre köprü, bağlayıcı ve birleştirici olmak üzere üç çeşit sosyal sermaye bulunmaktadır. Köprü sosyal sermaye, farklı toplumsal

⁵ John Field, *Social Capital* (New York: Routledge, 2008), 1.

⁶ Bertell Ollman, "Marx's Use of 'Class'", *American Journal of Sociology* 73/5 (1968), 573-580.

⁷ Pierre Bourdieu, "The Forms of Capital", *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, ed. John Richardson (New York: Greenwood, 1986).

⁸ Pierre Bourdieu, *Ayırım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*, çev. Derya Fırat Şannan - Ayşe Günce Berkurt (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015), 384-403.

⁹ James S. Coleman, "Equality of Educational Opportunity", *Integrated Education* 6/5 (1968); James S. Coleman, "Social Capital in the Creation of Human Capital", *American Journal of Sociology* 94/3 (1988), 95-120.

¹⁰ Putnam, *Bowling Alone*, 16.

sınıflar arasındaki dayanışmayı; bağlayıcı sosyal sermaye, sınıf içi dayanışmayı yaratır. Birleştirici ise, bireyin farklı sosyal sermayelerle entegre olmasıdır. Ona göre birbirini tamamlayan bu üç sosyal sermaye tipi toplumsal düzeni sağlar.¹¹ Sosyal sermayenin hacmi küçüldükçe devletin bireyi kontrol ettiği damarlar da azalır.¹² Putnam'ı diğer sosyal sermaye teorisyenlerinden ayıran en temel farklılık sosyal sermayeyi bireyler arasındaki her türlü ilişkide görebilmesi ve bu durumu düzen ile ilişkilendirmesidir. Dolayısıyla, buna göre, suç ve sapma da bireylerin sahip olduğu sosyal sermayeden kaynaklanmaktadır.¹³

Kriminolojiye sosyal bilimler bağlamında bakıldığında, farklı kavramlar aracılığıyla, sosyal sermayenin farklı boyutlarının sorunsallaştırıldığı görülmektedir. Gerilim teorisi, sosyal ilişkileri ve toplumsal hedefleri ilişkilendirdiği için bu bağlamda değerlendirilebilir. Merton, Amerikan toplumunda zenginlik, güç vb.nin bireylerle hedef olarak dayatılırken; araçların herkese eşit olarak paylaşılmadığını ortaya koymaktadır. Ona göre, ekonomik ve sosyal birikimi yeterli olmayan bireylerle toplumsal olarak değer atfedilen hedefler arasında bir gerilim oluşmaktadır ve bu gerilim suçun temel nedenidir.¹⁴ Sosyal bağ teorisi ise bireylerin, kendi menfaatlerine olmasına rağmen suç işlemeyi nasıl kabul edebildiğini ele alır. Buna göre, bireyin kaybedecek bir sosyal bağı yoksa suç işleyebilmektedir.¹⁵ Hirschi, bu durumu aile ve komşuluk ilişkileri üzerinden örneklendirirken; aile bağları güçlü olanların, bunu kaybetmemek adına suç işlemeye uzak olduklarını ifade etmektedir.¹⁶ Bu teoriye göre, hukuka aykırı olmayan sosyal sermaye, suçun oluşumunda inhibitör/engelleme görevi üstlenmektedir. Damgalanma teorisinde de suçun sosyal ve kültürel sermaye bağlamına dikkat çekilmektedir. Bu teori kapsamında değerlendirilen teorisyenlerden biri olan Goffman, suç işledikten sonra bireyin artık bir kimlik ve kültür edindiğini ifade eder. Buna göre, suç işlemiş birey, toplumda sürekli gözlenen ve güvenilirliğini kaybeden bireydir. Dolayısıyla, güven ilişkileri inşa etmek adına *aynı damgaya sahip olanlar* ile aidiyet geliştirebilmektedir.¹⁷ Goffman, bu çerçevede, sosyal sermaye kaybı neticesinde yeni güven ilişkilerine yönelen bireylerin, suça dayalı güven ilişkileriyle topluma katılım eğiliminden bahseder. Diğer toplum ve suç arasındaki

¹¹ Putnam, *Bowling Alone*, 448, 421.

¹² Robert D. Putnam vd., *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy* (New Jersey: Princeton University Press, 1994), 55-56.

¹³ Putnam, *Bowling Alone*, 335, 340.

¹⁴ Robert K. Merton, "Social Structure and Anomie", *American Sociological Review* 3/5 (Ekim 1938), 672-682.

¹⁵ Omi Hodwitz, "Social Bonding Theory", *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*, ed. Jay Albanese (New York: Wiley Blackwell, 2014), 1-5; LeGrande Gardner - Donald J. Shoemaker, "Social Bonding and Delinquency: A Comparative Analysis", *The Sociological Quarterly* 30/3 (Eylül 1989), 481-499.

¹⁶ Travis Hirschi, *Causes of Delinquency* (Berkeley: University of California Press, 1969).

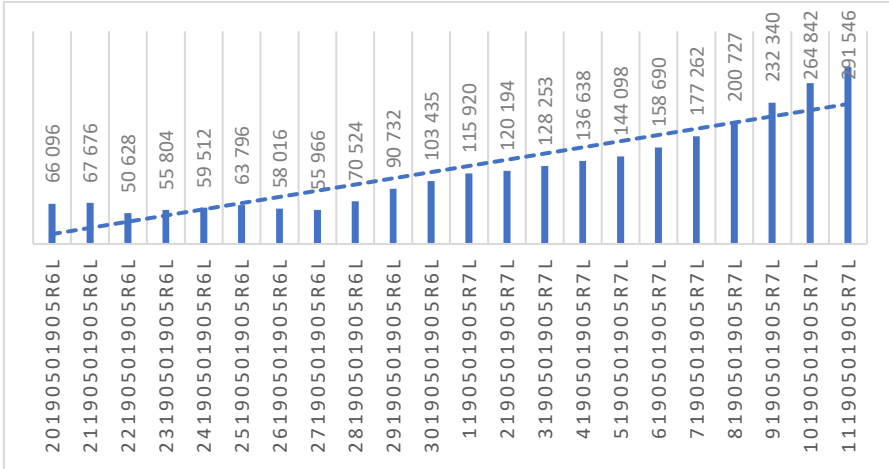
¹⁷ Erving Goffman, *Damga: Örsellenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*, çev. Levent Ünsaldı vd. (Ankara: Heretik Yayıncılık, 2014), 49-50.

ilişkiyi ele alan teori ve araştırmaların tümünde sosyal sermaye ilişkileri kapsamında değerlendirmeler görülmektedir. Bununla beraber, suç, belirli bir sosyal sermaye ile inşa edilecek zorunlu bir neden-sonuç ilişkisini aşmaktadır. Fakat sosyal sermaye perspektifi suçu ve sonrasını, toplumsal ilişkilerin sürekliliğinde görmek için fonksiyonel bir mercettir.

2. Türkiye’deki Cezaevlerinde Manevi Danışmanlık Uygulaması

Manevi danışmanlık uygulamasının, en son halini 2017 yılındaki yönergeyle aldığı belirtilmektedir.¹⁸ Bu uygulama ile hastane, öğrenci yurtları gibi farklı alanlarda da hizmet verilmektedir. Her alan, hizmet veren, hizmet alan, mekân, kültür vb. bağlamlarda farklı bir karşılaşmaya sahiptir. Cezaevlerindeki manevi danışmanlık uygulaması temelde iki boyuta sahiptir: Cezaevi realitesi ve bu realitede sunulan manevi danışmanlık hizmeti.

Türkiye’de 29 tür ceza infaz kurumu bulunmaktadır.¹⁹ Bütün infaz kurumlarındaki hükümlü ve tutuklu sayılarının resmi kaynaklar tarafından yayınlanan en güncel verileri 2019 yılına aittir. Nüfus artışına ve suçları tespit edecek teknolojik gelişime bağlı olarak Türkiye’deki hükümlü ve tutuklu sayısı yıllara göre artış göstermiştir. Mevcut durumda 291546 hükümlü ve tutuklu bulunmaktadır (Grafik-1).²⁰

Grafik 1: Yıllara göre hükümlü ve tutuklu sayısı (Kaynak: TÜİK, 4 Eylül 2021)

¹⁸ Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı Görevleri” (Erişim 03 Eylül 2021).

¹⁹ Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü, “Ceza İnfaz Kurumları Tipleri” (Erişim 04 Eylül 2021).

²⁰ TÜİK Veri Portalı, “Adalet ve Seçim”, TÜİK - Veri Portalı (Erişim 04 Eylül 2021).

2019 yılı verilerinde, hükümlü ve tutukluların eğitim durumları en yüksekten en düşük dağılıma göre sırasıyla; ortaokul ve dengi meslek okulu, lise ve dengi meslek okulu, ilköğretim, ilkokul, yüksek öğretim, okur yazar olup bir okul bitirmeyen ve okuma yazma bilmeyenlerden oluşmaktadır. *Adalet İstatistikleri*'nde bilinmeyen ve diğer suçlar kategorileriyle birlikte toplamda 26 suç türü bulunmaktadır. En yoğun ilk 7 suç türü, sıralamaya göre; hırsızlık, yaralama, uyuşturucu veya uyarıcı madde imal ve ticareti, İcra İflas Kanunu'na muhalefet, yağma, uyuşturucu ve uyarıcı madde kullanma ve satma, trafik suçlarından oluşmaktadır. Ceza infaz kurumlarında yaş grubu, yoğunluğa göre sıralandığında; 25-34, 35-44, 45-54, 15-17, 55-64, 18 yaş altı ve 65 yaş üstü şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Medeni durumda ise evliler, cezaevinde çoğunluğu oluşturmaktadır. Hiç evlenmeyenler ikinci sıraya sahipken, boşananlar ikinci grubu izlemektedir. En az yoğunluğa sahip gruplar ise eşi ölen ve bilinmeyen kategoridekilerdir. Ayrıca hükümlü ve tutukluların çoğunluğu bütün yıllarda erkektir.²¹ Bu genel çerçevede, aslında iş gücüne katılmak için ideal yaş aralıklarındaki erkeklerin; hırsızlık, yaralama ve trafik suçları haricinde kanuna aykırı kazanç motivasyonunun da yer aldığı suç türlerine ait cezaevlerinde bulunduğu genel bir resim söz konusudur. Eğitim durumları, ekonomik açıdan mavi yaka grubu iş kollarına aday olduklarının göstergesidir. Medeni duruma göre olan dağılım, ailenin suçu engellediğine dair genellemeyi de yanlışlamaktadır. Zira aile en azından sözü edilen kapsamdaki veriler açısından göreceli bir realiteye sahiptir.

Manevi danışmanlık, psikolojik danışmanlığın dinî ve manevi alanı ihmal ettiğine dair tartışmalardan ortaya çıkmıştır. Bu tartışmaların merkezi ise, Manevi Danışmanlar Amerika Birliği (*American Association of Pastoral Counselors /AAPC*)'nin düzenlediği konferans ve toplantılardır. Manevi Danışmanlar Amerika Birliği'nin manevi danışmanlığın metodunu, prensiplerini, kapsamını ve sınırlarını masaya yatırmadan sonra, bu alanda daha sistematik ve somut hizmet adımların atılması sağlanmıştır.²² Türkiye'de ise 80'li yılların başında cezaevlerinde din eğitimi odaklı bir programla cezaevi vaizliği uygulanmaya başlamıştır. Bu vaizlik günümüzdeki kapsamını ise 1995 yılında kazanmıştır.²³ Manevi danışmanlık uygulaması, bu dönemin devamı olarak görülebilir. Cezaevindeki bu yeni uygulamanın başlangıcı 2001 yılında imzalanen protokole dayanmaktadır. Bu protokolden sonra, manevi danışmanlık uygulaması farklı alanlarda da faaliyete girmiştir.²⁴

3. Yöntem

Çalışmamız, hükümlülerin manevi danışmanlık deneyimlerini, sosyal sermaye perspektifinden anlamaya yönelik bir teşebbüstür. Sosyal sermaye, hükümlülerin

²¹ TÜİK Veri Portalı, "Adalet ve Seçim", *TÜİK - Veri Portalı* (Erişim 04 Eylül 2021).

²² Jill Snodgrass, "Why Pastoral Counseling", *AAPC.org* (2015).

²³ Şuayip Özdemir, *Cezaevlerinde Din Eğitimi* (İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2006), 66-67.

²⁴ Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü, "İş Birliği Protokolleri", (Erişim 20 Ağustos 2020).

konuşlandırığı sosyal ilişkileri, kültürel ve ekonomik realiteleriyle birlikte görmeyi kolaylaştırırken; kendi sosyal deneyimlerindeki sapmaya dair inşa ettikleri anlam dünyasını da görece yorumlamayı mümkün kılmaktadır. Bu perspektif, katılımcıların deneyimlerine yaklaşırken, araştırmacıların kendi bakış açılarına daha mesafeli ve şüpheli yaklaşmasına katkı sunacaktır.²⁵ Bu çerçevede, nitel araştırma desen ve teknikleriyle ele alınmıştır.

Bu araştırmada “Hükümlü ve tutukluların sosyal sermaye realitelerinde manevi danışmanlık deneyimleri nasıldır?” sorusuna cevap aranmaktadır. Çalışmamızda, hükümlülerin deneyimlerini anlamayı mümkün kılan en yakın kurguyu yakalayabilmek adına nitel araştırma desenlerinden olgubilim tercih edilmiştir.²⁶ Bu çerçevede, araştırmanın hedefleri şöyledir:

- 1- Hükümlü ve tutukluların sosyal sermayelerini anlamak;
- 2- Hükümlü ve tutukluların cezaevinde sosyal sermaye değişimine uğrayıp uğramadığını tespit etmek;
- 3- Cezaevinde bir hükümlünün sosyal sermayesinde manevi danışmanlık hizmetinin anlamını ortaya koymak.

Hükümlülerin deneyimlerini ortaya çıkaracak veriyi elde edebilmek için yarı-yapılandırılmış birebir görüşme formları²⁷ kullanılmıştır. Görüşme formu temelde iki aşamadan oluşmaktadır: Katılımcıların güven temelli sosyal ilişkileri (bu ilişkilerin ekonomik/ kültürel birikimlerindeki yansımaları) ve manevi danışmanlık deneyimleri.

Elde edilen veriler, MAXQDA programıyla gerçekleştirilen keşfedici kodlamalardan geçici kodlama tekniği²⁸ neticesinde kategorik içerik analizine tabi tutulmuştur. Bu kapsamda, cevaplar kodlanmıştır. Bu kodların yoğunlaştığı kategori ve temalar tespit edilmiştir.²⁹ Bu bağlamda, üç tema tespit edilmiştir: Cezaevi öncesi sosyal sermaye, cezaevinde sosyal sermaye ve manevi danışmanlık deneyimleri. İlki, katılımcıların cezaevi öncesindeki aileyi, iş gücüne katılımı, eğitimi, mahalleyi, suç deneyimlerini kapsamaktadır. İkinci aşama, araştırmanın yapıldığı tarihlerde, hükümlü-

²⁵ Joseph A. Maxwell, *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*, çev. Mustafa Çevikbaş (Ankara: Nobel, 2018), 53.

²⁶ John Creswell, *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches* (London: Sage, 2007), 57-62; Hasan Şimşek - Ali Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2013), 69-72; Brian E. Neubauer vd., “How Phenomenology Can Help Us Learn from the Experiences of Others”, *Perspectives on Medical Education* 8/2 (01 Nisan 2019), 90-97.

²⁷ David Silverman, *Nitel Verileri Yorumlama*, çev. Erkan Dinç (Ankara: Pegem Akademi, 2018), 238-239.

²⁸ Geçici kodlama tekniği için bk. Johnny Saldana, *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*, çev. Aysel Tüfekçi Akcan - Süleyman Nihat Şad (Ankara: Pegem Akademi, 2019), 168.

²⁹ Şimşek - Yıldırım, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, 242.

lerin cezaevindeki güvene dayalı sosyal ilişkilerine bakılmaktadır. Bu bağlamda, hükümlülerin manevi danışmanlık tecrübelerindeki çatışmacı, uyumlu ve kopuk deneyimleri ele alınmıştır.

Çalışmanın verileri, Bursa H ve E Tipi Ceza İnfaz Kurumlarında Kasım-Aralık 2019 tarihleri arasında hükümlü olarak bulunan bireylerden elde edilmiştir. Araştırmaya katkı sunan katılımcılar, 22-70 yaş aralığındadır ve yaş ortalamaları 39'dur. Katılımcılar, ilköğretim mezunu 8; ilköğretim 3; lise 4 ve üniversite mezunu 3 kişiden oluşmaktadır. Üniversite mezunlarından biri, cezaevine geldiği sırada ilköğretim mezunu olduğunu belirtmiştir. Katılımcıların hane halkı 1 ilâ 7 kişi arasında değişmektedir. Cezaevi öncesinde hane halkı; dokuz katılımcının 5; iki katılımcının 4; iki katılımcının 3; bir katılımcının 2; iki katılımcı yalnız yaşarken ikisinin de 6 ve 7 kişiliktir. Katılımcılar cezaevi öncesinde, tır şoförlüğü, geri dönüşüm malzeme toplayıcılığı, muhasebecilik, kasiyerlik, mobilya üreticiliği, açılış, inşaat işçiliği, otopark işletmeciliği, pazarcılık yapmıştır. Ayrıca bir katılımcı öğrencidir (Tablo 1).

Kanuna aykırı para kazanç elde etme, şiddet ve ihmal olmak üzere üç farklı grupta suç türleri bulunmaktadır. Birinci grupta, hırsızlık ve uyuşturucu/uyarıcı madde ticareti, İcra İflas Kanunu'na muhalefet; ikinci grupta, yaralama, öldürme, cinsel suçlar, tehdit; üçüncü grupta ise denetimli serbestlik imza ihlali yer almaktadır. Hükümlülerin, görüşme sırasında, mevcut cezaları nedeniyle, cezaevine girdikleri tarihten itibaren geçen süre 2 ay ilâ 17 yıl arasında değişmektedir. Katılımcılardan 12'sinin önceden cezaevi deneyimi bulunmaktadır. 5'inin ilk deneyimi iken; bir katılımcı bilgi vermek istememiştir. Katılımcıların isimleri belirtilmemiş; K1, K2, ... K18 olarak kodlanmıştır (Tablo 1).

KK*	Yaş	M.D**	Eğitim	Meslek	H.H.***	İnfaz/Ceza	Suç Tipi	CGS****
1	42	E	İlköğretim	Tır Şoförü	5	2 ay/15 ay	İcra iflas K.M, Denetimli serbestlik imza ihlali	2
2	22	B	Lise	Öğrenci	5	4yıl/18 yıl	Öldürme	1

* Katılımcı Kodu

** Medeni Durum: Evli için E; Bekâr için B kullanıldı.

*** Hane Halkı

**** Cezaevine Girme Sayısı

3	38	E	Lise	İnşaat İççisi	5	2 ay / 10 ay	Uyuşturucu madde tica- reti ve kul- lanımı	2
4	26	B	Lise	Hurda- geri dö- nüşüm	4	4 ay/ 11 ay	Belirtmek istemedi	4
5	39	B	Üni- ver- site	Belirt- mek is- temedi	6	13 yıl/ 9yıl	Öldürme	2
6	29	B	Üni- ver- site	Muha- sebeci	3	2 ay/ 8 ay	Uyuşturucu madde kul- lanımı	2
7	26	B	İlköğ- retim	Otopark işletme- cisi	7	19 ay/be- lirtmek istemedi	Yaralama, öldürmeye teşebbüs	2
8	24	B	İlko- kul	Market elemanı	5	Haz.15	Öldürme	1
9	70	B	İlko- kul	Taksi şoförü	3	11/20 yıl	Nitelikli do- landırıcılık	-
10	24	B	Orta- okul	Mobil üretim, imalat	5	1 yıl/ 3 yıl	Hırsızlık, uyuşturucu madde kul- lanımı ve ti- careti	2
11	53	B	İlko- kul	İnşaat İççisi	Yalnız	9/20 yıl	Cinsel Suç, alıkoyma	1
12	43	B	İlko- kul- Üni- ver- site	İşsiz	5	18/60 yıl	Hırsızlık, Nitelikli do- landırıcılık	4
13	30	B	İlköğ- retim	Saha görev- lisi	Akrabala- rında kalı- yor (4 ve 5 kişilik aile- lerde yaşı- yor)	1/2 yıl	Yaralama	2

14	67	B	Lise	Deko- rasyon	Yalnız	1/6 yıl	İcra İflas Kanunu'na Muhalefet	1
15	42	B	İlko- kul	Geri dö- nüşüm	2	1/5 yıl	Tehdit, ha- karet, basit yaralama, fırar	2
16	39	E	İlko- kul	Aşçı	5	2/5 yıl	Öldürmeye teşebbüs, yaralama	5
17	48	Evli	İlko- kul	Aşçı	5	1/ 2 yıl	Yaralama, hırsızlık	3
18	29	Evli	İlköğ- retim	Pazarcı	4	3/ 4 yıl	Uyuşturucu madde tica- reti ve kul- lanımı	2

Tablo 1: Katılımcı Bilgisi

Araştırmanın güvenilirliği ve geçerliği dört aşamada sağlanmıştır. Öncelikle araştırmanın kapsamı hakkında bilgi verildikten sonra çalışma devam etmek isteyen katılımcılarla tamamlanmıştır. İkinci aşamada, farklı tarihlerde ve farklı şehirlerde alana yeniden gidilmiş; veriler yeniden gözden geçirilmiştir. Analiz sonrası sosyoloji, suç araştırmaları ve ilahiyat alanlarında çalışan bazı akademisyenlerden bilirkişi niteliğinde geri dönüt alınmıştır. Bu geri dönütler ışığında analizler yeniden gözden geçirilmiştir. Araştırmanın genel çerçevesi diğer araştırmalardaki bulgularla karşılaştırılarak analiz ve sonuç bölümleri yeniden gözden geçirilmiştir.

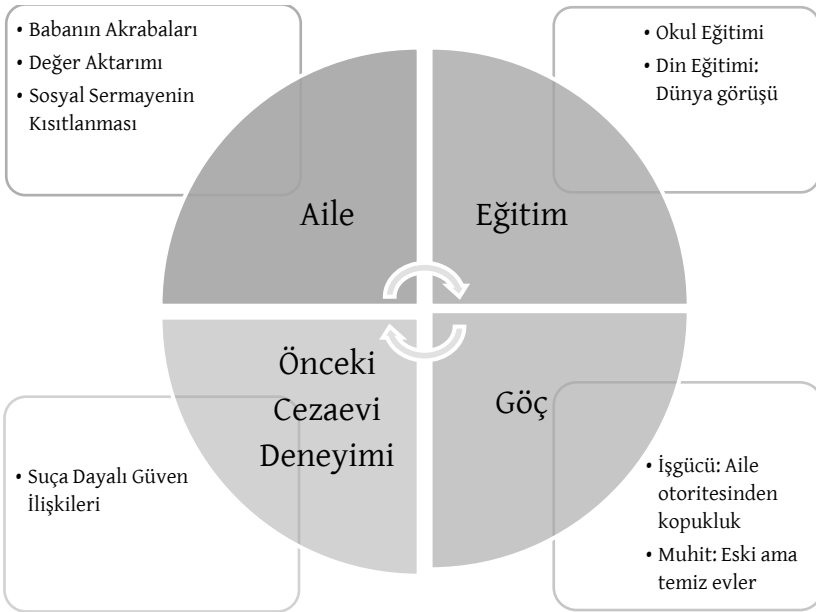
4. Bulgular

4.1. Hükümlülerin Cezaevi Öncesindeki Sosyal Sermaye Deneyimleri

Gençlerin aile, mahalle, okul hayatındaki sosyal birikimlerinde yaşanan kopukluğun ya da sapmanın suç davranışına neden olduğuna dair birçok araştırma mevcuttur.³⁰ Zira birey, içine doğduğu, zaten yorumlanmış bir kültür, mahallenin, ailenin,

³⁰ Jackson Toby, "Social Disorganization and Stake in Conformity: Complementary Factors in the Predatory Behavior of Hoodlums", *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science* 48/1 (1957), 12-17; Toby L. Parcel - John P. Hoffmann, "Families and Crime", *American Behavioral Scientist* 62/11 (01 Ekim 2018), 1455-1462; Karin Hederos Eriksson vd., "The Importance of Family Background and Neighborhood Effects as Determinants of Crime", *Journal of Population Economics* 29/1 (2016), 219-262; David Abrahamsen, "Family Tension, Basic Cause of Criminal Behavior", *Journal of Criminal Law and*

arkadaşların, akrabaların, eğitimin, iş hayatının ve sapma deneyimlerinin tamamını yeniden yorumlayarak taşıyıcılığını yapacaktır. Bu yeniden yorumlama, cezaevi öncesi sosyal sermaye ile suç işleme arasında zorunlu ilişki kurmayı da engelleyen bir faktördür. Dolayısıyla, her bir suç vakası bağlamsal olarak anlamlıdır. Esas olan neden-sonuç ilişkisi inşa etmek değil anlamaktır. Çalışmamız kapsamında, cezaevi öncesi sosyal sermaye deneyimleri dört kod etrafında yoğunlaşmaktadır: Aile, eğitim, göç ve önceki cezaevi deneyimi. İşgücüne katılım ve muhit, göç kapsamında değerlendirildiğinde kod sayısı beşe çıkmaktadır. Zira 16 katılımcının tamamı göç sonrası işgücüne katılmıştır (Şekil 1).

Şekil 1: Cezaevi Öncesi Sosyal Sermaye Temasındaki Kategori ve Kodlar

Katılımcıların cezaevi öncesi sosyal sermaye deneyimindeki aile boyutunda, babaların akrabaları ön plandadır. Babaların akrabaları değer aktarımında, sosyal sermaye hacminde ve iç göçte ortaya çıkmaktadır. Öncelikle, değer aktarımı, katılımcıların sosyal sermaye ediniminde bir filtre görevi üstlenmektedir. Buna göre, katılımcılarımız özelinde, babanın akrabalarının ekonomik birikimi, aile tarafından, toplumsal hedef olarak sunulmaktadır. Bu hedefte, ekonomik varlık, dindarlık düzeyinin yüksek olmasıyla ilişkilendirilmiştir. Fakat katılımcılar dindarlığın bu tip bir

Criminology (1931-1951) 40/3 (1949), 330-343; Joan McCord, "The Cambridge-Somerville Study: A Pioneering Longitudinal Experimental study of Delinquency Prevention", *Preventing Antisocial Behavior: Interventions from Birth through Adolescence* (New York: Guilford Press, 1992), 196-206.

araçsallaşmasını gerçekleştirememiştir. Dolayısıyla, bu hedefe götürecek hızlı bir yol olarak hırsızlık suçunu işlediklerini aktarmışlardır. Bu gruptaki katılımcılar, daha çok uyuşturucu/uyarıcı madde ticareti ve hırsızlık suç türlerinde yer almaktadır:

K12: “Amcam hocalık yapıyor, bir taraftan tarlası var. İpek böceği yetiştiriyor, durumu iyiydi. Tanınan, güvenilir biri, [babam] ona bakıyordu, “Sen de öyle ol” diyordu, manevi olarak bakıyordu... Hafız olursam benim de rızıkım açılacak, zengin olacağım diye düşünüyordu. (...) Arkadaşlarla “Sen şunu alırsın, alamazsın” muhabbetine girdik, canımız sıkılıyordu. Hırsızlık yapmaya başladık, mahallede...” (43 Yaş, Bekâr, Hırsızlık, Nitelikli Dolandırıcılık)

Sosyal sermaye hacmi ise, büyük aile ile katılımcıların ebeveynlerinin girdiği ilişkide ortaya çıkmıştır. Buna göre, büyükbabanın ebeveynlerin üzerindeki etkisi sonucu, geleneksel otorite hissedilmiştir. Bununla birlikte, bu durum ebeveynlerin ev içi veya ev dışı karar alma durumlarında ebeveynlerin rollerinin silikleşmesine neden olmaktadır. Bu nedenle de katılımcıların ailesinin, büyükbabanın sınırları dışında güvene dayalı sosyal ilişki inşa etme potansiyeli çok sınırlı bir düzeyde kalmaktadır:

K5: “Babam Yenişehirli annem Samsunlu. Babam evinin en ufağı olduğu için, annesi ve babası yaşlandığı için köye gidip baktı. Bizim orada öyledir, evin küçüğü bakar. Babam otoritesini kabul ettirirdi, annem de kendisini savunurdu. Babam dedemin patronluğu altında ezilmişti. Sözü evde geçmiyordu. Sözüünün para ettiğini göstermek için annemi döverdi. Dedemin sözü geçiyordu. Daha doğrusu dedem yönetiyordu. Öyle olunca, o ne derse o. O yüzden de [babamın] bize tutup al bu senin yanında işe başlasın diyeceği kimsesi yoktu. Dedemin de bütün tanıdıkları köyde, şehir yerinde anca yine bir berber belki... ama o da yoktu.” (39 Yaş, Bekâr, Öldürme)

Katılımcılardan 8'i ilkökul, 3'ü ilköğretim, 4'ü lise ve 3'ü üniversite mezunudur (Tablo 1). Katılımcılardan sadece bir katılımcı üniversite mezunudur. Üniversite mezunlarından ikisi, eğitimlerini cezaevinde tamamlamıştır. Çalışmamız kapsamında, eğitim deneyimi 3 alt-kod etrafında yoğunlaşmıştır: Kır-kent çatışması, ortaöğretim staj programı ve din eğitimi.

Katılımcılardan 17'si işgücü veya eğitim amacıyla ailelerinin bulunduğu ilden başka bir ile göç etmiştir. Eğitim amacıyla göç eden 5. katılımcı, köyden ilçe okuluna gitmiştir. Burada, farklı kültürel sermayelerle kendi sermayesinin karşılaşmasına şahit olduğunu aktarmıştır. İfadelerinden anlaşıldığına göre bu katılımcının eğitim hedeflerine yönelik sosyal araçları elde edemediği anlaşılmaktadır. İş gücü için göç eden katılımcılar ise, ailedeki baba otoritesinden bahsetmektedir. Onlara göre, farklı bir şehirden aile ekonomisine katkıda bulunmak, babanın veya akrabalarının otoritesine karşı kendilerine güç kazandırmıştır. Bu durumda, aile içinde ekonomik gelire dayalı olarak deneyimlenen otoritedeki değişim, aktarılan değerlerle de kopukluğa

neden olmuştur. Dolayısıyla, bu grup sosyal sermaye inşa ederken aileden gelen değer aktarımlarını değil; *kolay parayı ve yapmak isteyip de yapamadıklarını* referans almaktadır.

Mahalle deneyimi, göç öncesi ve sonrası hayatlarına göre farklılık arz etmektedir. Sadece hep ailesiyle yaşamış katılımcıların deneyimleri ise göç öncesi periyot ile benzerlik göstermektedir. Göç öncesinde, mahalledeki suç ağını evden uzak tutmuşlardır. Bu bağlamda, 12. katılımcı, *eski ama temiz evler* ifadesiyle, ekonomik gelir düzeylerinin eksik kaldığı noktalarda, evin annesinin emeğiyle estetik bir görüntü kazandığını, hijyene dikkat edildiğini vurgularken; mahalledeki arkadaş ilişkilerindeki suçun evin dışında kaldığını açıklamaktadır. Katılımcıların göç deneyimlerinden sonra, ailelerinden uzakta, ekonomik gelirleriyle ancak *eski ve kirlili* evlerde yaşadıkları aktarılmaktadır. Dolayısıyla, aileye ekonomik katkıda bulunarak ve aileyle iletişimi sürdürerek duygusal bağın devamlılığı sağlanmış; fakat aile içi kontrolü sağlayan değerlerin kaynaklık ettiği otorite bağı kopmuştur. Katılımcıların sosyal sermaye edinimlerinin de bu bağlamda gerçekleştiği anlaşılmaktadır. Buna göre, cezaevi öncesinde, mahkûmların güvene dayalı sosyal ilişkileri ailenin değer aktarımı filtresinden geçmemiştir. Burada etkili motivasyonların, bireysel arzular ve kolay para arayışı olduğu aktarılmıştır.

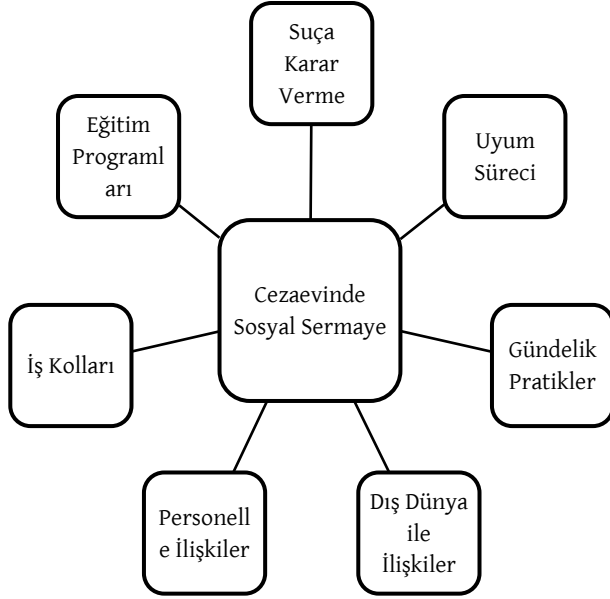
Katılımcılar din eğitimlerini, ağırlıklı olarak okuldan, ailelerinden ve camilerdeki yaz kurslarından almaktadırlar. Bu eğitim, onların inanç boyutunu direkt olarak taklit etmelerine yol açmamıştır. Bununla birlikte, ailelerinden farklı bir din yorumuna sahip katılımcılar, ailelerindeki dini kodlara hassasiyet geliştirmiştir. Bu durum, manevi danışmanlık uygulamasını yorumladıkları lenslerden biri olarak karşımıza çıkacaktır. Bu bağlamda dikkat çeken unsur, dinî cemaatlerdir. Hükümlüler, cemaatlere yönelik inanç boyutunda uzak olsa da buldukları ortamdaki insan ilişkilerinde cemaate hakaret edilip edilmemesine dikkat etmektedirler. Bu durum, manevi danışmanlık deneyimlerini yorumladıkları bir filtredir. Bu genel çerçevede, katılımcıların, cezaevi öncesi sosyal sermaye hacmini geliştirecek bir din eğitimi deneyimine sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Daha önceden cezaevinde bulunan 13 katılımcıdan (Tablo 2) ikisinin (K4, K5) hükümlülük deneyimi vardır. Diğer 11'i tutuklu olarak en az bir defa cezaevine girmiştir. 4 katılımcı ise mevcut araştırma sırasında cezaevine ilk defa girmektedir. Bir hükümlü önceki cezaevine girme sayısını belirtmek istememiştir. 5. ve 6. katılımcılar ile uyuşturucu madde ticaretinden hüküm giyenlerin ilk cezaevi tecrübelerinden sonraki sosyal çevreleri, izleyen sosyal sermaye deneyimleri sürecinin referans noktasını oluşturmuştur.

4.2. Cezaevindeki Sosyal Sermaye Deneyimleri

Hapis, özgürlüğün kısıtlanmasıyla gerçekleştirilen bir yaptırımdır. Kısıtlı koşullara rağmen sosyal ilişkilerin devamlılığı ve cezaevinin kendine özgü kültürü de de-

vam etmektedir.³¹ Çalışmamız özelinde, Bursa H ve E tipi cezaevlerinde de kendi koşullarına özgü bir kültürün deneyimlendiğini söyleyebiliriz. Bu kültür içinde kendine özgü bir sosyal sermayenin devamlılığı da ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda yedi kategori tespit ettik: Yeniden suç işlemeye karar verme, uyum süreci, gündelik pratikler, dış dünya ile ilişkiler, personelle ilişkiler, iş kolları ve eğitim programları (Şekil 2). Yeniden suç işlemeye karar verme, esasen, bir geçiş aşamasıdır. Fakat cezaevindeki sosyal sermayeyi bütünlük içinde anlayabilmek için bu kapsamda değerlendirilmiştir.

Şekil 2: Cezaevinde Sosyal Sermaye Kapsamındaki Kategoriler

Suç işlemeye karar verme kategorisinde üç kod (alt kategori) ortaya çıkmıştır: Ani, planlı ve ihmalden kaynaklı işlenen suçlar. Ani işlenen suçlar, şiddet suçlarından oluşmaktadır. Hükümlünün sosyal sermayesi, suça dayalı güven ilişkilerine bağlıysa, suç aleti, ateşli silahlar kategorisindedir. Eğer, böyle bir sosyal sermayeye sahip değil ise, hükümlünün suç aleti, olay yerinde bulunan meyve bıçağı ve sert cisimlerdir.

³¹ Chad Trulson, "The Social World of the Prisoner", *Prisons: Today and Tomorrow*, ed. Ashley G. Blackburn vd. (Burlington: Jones & Bartlett Publishers, 2014), 83-117; John Irwin - Donald R. Cressey, "Thieves, Convicts and the Inmate Culture", *Social Problems* 10/2 (1962), 142-155; Charles W. Thomas - Samuel C. Foster, "The Importation Model Perspective on Inmate Social Roles: An Empirical Test", *The Sociological Quarterly* 14/2 (1973), 226-234; James B. Jacobs, "Race Relations and the Prisoner Subculture", *Crime and Justice* 44/1 (1979), 1-27; Randall Wright, "Going to Teach in Prisons: Culture Shock", *Journal of Correctional Education* 56/1 (2005), 19-38.

Planlı suçlar, uyuşturucu ve uyarıcı madde ticareti ile İcra İflas Kanunu'na muhalefetten oluşmaktadır. Planlı suçların ilk grubundaki hükümlülerin sosyal sermayesi, uyuşturucu madde ticaretine dayalı güven ağına dayanmaktadır. İkinci gruptaki hükümlüler, infaz sürecinde oldukları suçlamaları kabul etmemektedirler. İhmal suçu ise denetimli serbestlik imza ihlalinden ve İcra İflas Kanunu'na muhalefetten oluşmaktadır (Tablo 1). Suç işlemeye karar verme, uyum sürecindeki deneyimlerle bütünlük arz etmektedir.

Uyum süreci kategorisinde; suç tipi, önceki cezaevi deneyimi, ceza süresi, iletişim, gündelik pratiklere katılım olmak üzere beş kod tespit edilmiştir. Öncelikle, hükümlülerin deneyimlerinde, suç tipine göre ahlaki bakış açılarında bir farklılaşma söz konusudur. Toplanan verilerde, bu farklılaşmanın uyuşturucu madde kullanımı, hırsızlık ve şiddet suçları üzerinden gittiği söylenebilir. Dolayısıyla, diğer hükümlülerle dayanışmanın önemli bir kriterinin suç tipi olduğunu söyleyebiliriz. Bu bağlamda, 3. katılımcının aktarımları bu durumu özetlemektedir:

K 3: “Koşulların böyle olması [suç tipine göre koşullara ayrılması] bir bakıma gerekli. Herkes işlediği suçu doğru gibi düşünür, diğer suçtan gıcık kapar yani. Mesela ben de hırsızlığa gıcığım. Hırsız olsa bizim koşu kavgaya ederim, kavgaya çıkar. Başkasının malı, kızı, karısına karışmayacaksın. Uyuşturucu ekme kapısı, alan razı veren razı...” (38 Yaş, Evli, Uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı)

Önceden cezaevi deneyimi olan hükümlüler, cezaevi koşullarına, pratiklerine ve alt kültürüne aşina olduğu için diğerlerine göre yeni ortama daha kolay uyum sağlamaktadır. Ayrıca, katılımcılara göre, beş yıldan fazla cezası bulunanlar daha görünür bir uyum eğilimine sahiptir. Bu uyumun dokusunu belirleyen en önemli unsur ise iletişimdir. Buna göre, hükümlüler, birbiriyle iletişim kurarken, diğerlerinin erkek olmasını göz önünde bulundurmaktadır. Ailevi ve özel hususları konuşmamayı tercih etmektedirler. Ağırlıklı olarak af, iş planlamaları, suç deneyimleri üzerinden iletişim kurulmaktadır. Hükümlüler arasındaki iletişim probleminden kaynaklı anlaşmazlıklarda, koşu görevli, itibar edilen hoca veya cezaevinde eğitimini tamamlayan hükümlüler arabuluculuk yapmaktadır. Uyum sürecinde ortaya çıkan diğer bir alt kod ise, gündelik hayat pratiklerine katılımıdır. Kişinin koşu sayımı, yemek, temizlik, uyuma, uyanma gibi rutinlere katılımı diğer hükümlülere danışmadan gerçekleşiyorsa uyum sağlamaya başladığının göstergesi olarak görülmektedir. Diğer bir ifadeyle, yeni gelenin alt kültürü tanınması ve ona göre pratikler geliştirebilmesi, uyum olarak nitelendirilmektedir. Sadece 1. katılımcı hariç bütün hükümlülerde uyum sağlandığı görülmüştür. Bu hükümlü, cezaevinin bir parçası olmadan çıkmayı planlamaktadır. Diğer hükümlülerin uyum süreci hem sosyal sermayesini yansıtırken hem de bu sermayeyi yeniden üretmektedir. Kişi eğer sigarasız koşu, işçi koşu, koşu hocası gibi ayrımlar yaparak ve bu gruba katılarak devam gündelik yaşamına devam ediyorsa, bu durum suç çevresinin olmadığı mesajını da vermek istediği anlamına gelmektedir (K2).

Gündelik pratikler iki temel alt koda sahiptir: Meslek kursları ile eğitim programlarına katılım gösterme (K2, 5, 8, 11, 12) ve göstermeme (K1, 3, 4, 6, 7, 9, 10, 13, 14, 15, 16, 27, 18). Birinci grubun gündelik pratikleri, diğerlerine göre daha yapılandırılmıştır. Bu yapılandırma, çalışan hükümlüler tarafından belirsizliğin ortadan kaldırılmasıyla ve zamanın geçmesiyle nitelendirilmektedir. Diğer gruptakilerin ise günlerini, uyumaya ve diğer hükümlülerle konuşmaya daha çok vakit ayırarak geçirmek istedikleri anlaşılmaktadır. Bu iki grubun cezaevindeki sosyal sermayeyi idame ettirme biçimi karakteristik bir farklılık arz etmektedir. Birinci grup, bir değişimi; ikinci grup, sürekliliği gözetlemektedir. Birinci grup, iş kolları sonrasında, TV, kitap ve radyo ile vaktini değerlendirmektedir. Ayrıca bu grubun tamamı gündelik pratiklerde ibadete de yer vermektedir. Bu durumun, cezaevi sonrası için taşıdıkları yenden suç işleme korkusuna iyi geldiği ifade etmektedirler. Dolayısıyla, gündelik hayat pratiklerine katılım, sosyal sermayede değişiklik elde edebilmek için bir araç olarak görülmektedir.

Dış dünya ile ilişkiler, ziyaretçi, suç türü ve medeni durum etrafında şekillenmektedir. Eğer ziyaretçi sadece aile ise, bu hükümlünün sosyal sermayesini kaybettiği ve geliştiremediği anlamına gelmektedir. Bununla birlikte, ailenin görüşmeye gelmesi, hükümlünün hala güvene dayalı sosyal ilişkiler taşıyabildiğinin de göstergesidir. Aile dışında, ekonomik, kültürel ve sosyal olarak farklı ziyaretçinin olmadığı aktarılmıştır. Fakat 5. katılımcı, daha önceki cezaevi deneyiminde, bu tip bir ziyaretçi yelpazesine sahip olan hükümlülerin, dış dünya ile bağlantısının hala fonksiyonel ve kuvvetli olduğunu aktarmıştır. Hiç ziyaretçisi olmayanlar ise cinsel suçtan ceza alanlardır (Tablo 1). Bu hükümlülerin, aileleriyle bağlantısı kopmuştur. Bekâr katılımcıların aile bireylerinden olan ziyaretçilerinin, hükümlülük sürecinde diploma alması, çalışması gibi gelişmelerle arttığı ifade edilmektedir. Baba ve babanın akrabaları, bu gelişmeleri duyduktan sonra cezaevini ziyaret etmeye başlamıştır.

Tekstil, otomotiv atölyesi ve cezaevi hizmet sektörü, katılımcıların deneyimlediği başlıca iş olanaklarıdır. İş kollarına katılımın (K2,5,8,11,12) sosyal sermaye kapsamında iki alt kodu ortaya çıkmaktadır: Beceri kazanımı ve dış dünyadan ekonomik bağımsızlık. Hükümlüler, beceri kazanımıyla, cezaevi sonrası iş gücüne katılabileceklerine, dış dünyadaki insanlara güven verebileceklerine ve düzenli bir hayat kurabileceklerine inanmaktadırlar. Ayrıca, dış dünya ile ekonomik bağımlılık üzerinden değil; güvene dayalı sosyal ilişkiler ağırlıklı bir temas deneyimlenmektedir. İş kollarına katılım göstermeyen hükümlüler sebep olarak; yaş, farklı ilgi ve becerilere sahip olmalarını, suça dayalı sosyal sermayesiyle devamlılık gözettiklerini aktarmışlardır.

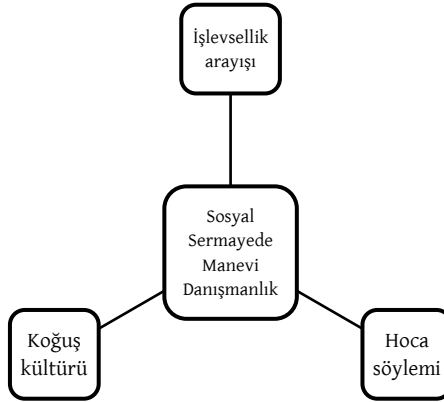
Eğitim programlarına katılım gösterme süreci, hükümlülerin gelecek planlamasıyla yakından ilişkilidir. Eğitim açıköğretim ve sertifika programları etrafında şekillenmektedir. Açıköğretimde adalet, ilahiyat ve beden eğitimi; sertifika programlarında, bilgisayar, berberlik, çay ocağı kalfalığı ve hijyen kursları deneyimlenmiştir. Katılımcılar arasından beş hükümlü, eğitim programlarına katılım göstermiştir

(K2,5,8,11,12). Diğerleri yaş, ceza süresinin kısa olması ve geleceğe yönelik planlamalarında önceki hayatlarını devam ettirme amaçlarıyla bu programlara katılmama durumlarını açıklamaktadırlar.

4.3. Sosyal Sermaye Bağlamında Manevi Danışmanlık Deneyimi

Manevi danışmanlık, dini referanslara dayanmaktadır. Dini referanslar, anlam dünyası kurma gücüne sahiptir.³² Bu anlam dünyaları toplumsal, bireysel ve tarihsel bağlamlara³³ göre izafi³⁴ bir doğaya sahiptir. Dolayısıyla manevi danışmanlık deneyiminin de bu izafi ama anlam dünyası sunan toplumsal, bireysel ve tarihsel bağlamın mesajları etrafında şekillenmesi beklenir. Çalışmamız kapsamında bu bağlamın düğüm noktalarından birinin sosyal sermaye olduğu tespit edilmiştir. Bu genel çerçevede, hükümlülerin manevi danışmanlık deneyimi üç kategori etrafında şekillenmektedir: İşlevsellik arayışı, hoca söylemi ve koğuş kültürü.

4.3.1. Manevi Danışmanlığın İşlevselliği

Şekil 3: Sosyal Sermaye Bağlamında Manevi Danışmanlık Kapsamındaki Kategoriler

Katılımcıların tamamı, manevi danışmanlık uygulamasını sosyal sermaye realite-leri kapsamında işlevsellik/fayda açısından değerlendirmektedir. İşlevsellik, çalışmamız kapsamındaki en yoğun kategoridir. Zira katılımcılar, cezaevindeki bütün programları işlevsel olup olmamasına göre değerlendirmektedir. Bu bağlamda, katılımcılar üç grupta görülebilir: Faydalananlar, faydalanmayanlar ve bir süre sonra

³² Vejdi Bilgin, *Din ve Toplum - Din Sosyolojisine Giriş* (İstanbul: Beyan, 2021), 76.

³³ Vejdi Bilgin, *İbadet: Şekilsel Sembolik ve Toplumsal* (Bursa: Emin Yayınları, 2015), 19-27, 168-169.

³⁴ Abdurrahman Kurt, *İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme* (Bursa: Emin Yayınları, 2015), 17.

hizmetten faydalanmak istemeyenler (Şekil 4). Birinci grupta dört alt kod bulunmaktadır: Ortak derslik, dini bilgi, gündelik sohbetler ve yarışmalar. Ortak derslik, diğer koşutaki akran hükümlülerle birlikte vakit geçirmek için bir fırsat olarak görülmektedir. Dolayısıyla, manevi danışmanlık uygulamasının buradaki işlevi cezaevinde olmanın kendisiyle, diğer hükümlülerle dayanışma inşa ederek sorunlarla başa çıkmaktır:

K 9: “Manevi danışmanlık derslerine katılıyorum. Kur’an dersleri var. Sınıftakilere katılıyorum. Hem diğer koşutlardan arkadaşlar da oluyor benim yaşlarımda. Hoca da öğretiyor, burada zaman böyle geçiyor. Yoksa çok üzülüyorum başıma gelenlere. Çare düşünüyorum, yok. Dolandırıldım. Dersler güzel geçiyor. Unutuyorum. Tecvit öğreniyoruz.” (70 Yaş, Bekâr, Nitelikli dolandırıcılık)

Manevi danışmanlık hizmetinden faydalanan katılımcılar, temel dini bilgi alabilmek için bu uygulamanın işlevsel bir program olduğunu düşünmektedir. Bu temel bilgilerin kapsamında tevbe etmek, abdest almak ve namaz kılmaktan bahsedilmektedir. Gündelik sohbetler ise, manevi danışmanla aileye, ekonomik ve sosyal hayata dair karşılıklı konuşmalardan oluşmaktadır. Gündelik sohbetlerin hükümlülerce algılanan işlevi, cezaevinde *zaman geçirmektir*. Yarışmalar, siyer kitaplarının kaynaklık ettiği sınavlardan oluşmaktadır. Buna göre, yarışmayı kazananlara hediye verilmektedir. Bu durum aynı zamanda, cezaevi kültüründe, bir şeyler başarabilen bir konauma sahip olma anlamına gelmektedir.

Manevi danışmanlık uygulamasından faydalanmayanlardan elde edilen veriler üç kod etrafında yoğunlaşmaktadır: ibadet alışkanlığı, iş kolları ve gelecek planlaması (Şekil 4). Hükümlüler, namaz ve oruç ibadetlerini devam ettirecek bilgi ve alışkanlığa sahip olduğunda manevi danışmanlık uygulamasını gereksiz görebiliyor (K3,11,16). Yani, temel dini bilgilere sahip olmak, katılımcıların gözünde bu uygulamayı işlevsiz kılmaktadır. Bu tutum aynı zamanda diğer hükümlülere yeterli bir dindarlığa sahip olduğuna dair bir mesaj da içermektedir. Yani zaten dini bilgiye sahip olmanın, cezaevinde güvene dayalı insan ilişkilerinde bir tür yetkinlik sunduğunu düşünmektedirler:

K 16: “Kendime cezaevinde hidayete erdi dedirtmem. Yani ne olacak? Ben zaten namazı biliyorum, dini bilgim var. Burada adam abdest bilmiyor. Öncesinde çok dinsizdim de hidayete erdim olacak yani... Sonra diyecekler, ‘Bak cezaevinde değişti’. Olmaz, dedirtmem. Burada bilgisizler ve cahiller faydalansın. Gelirse saygısızlık etmem, hocamızdır sonuçta ama öbürleriyle aynı değilim ben.” (39 Yaş, Evli, Öldürmeye teşebbüs/ yaralama)

Manevi danışmanlığın diğer uygulamalarla kâr-zarar hesabı üzerinden karşılaştırılması da hükümlülerin sosyal sermaye kodlarından oluşmaktadır. Buna göre, bir

atölyede çalışmak sadece hem beceri kazanımını hem de dış dünya ile ekonomik bağımlılık değil esasında sosyal ilişkiler temelinde güven inşasını mümkün kılmaktadır. Bu durumda, hükümlüler cezaevindeki zamanı, iş kolları ve eğitim programlarına ayırmayı tercih etmektedirler. Bu bağlamda, manevi danışmanlık hizmetinin geleceğe yönelik somut bir planlamasının olmaması da zikredilmektedir. Manevi danışmanlık uygulamasından yararlanmayan katılımcının gelecek planlamasında bu uygulamaya yer vermeyeceğini aktarmıştır. Bu uygulamadan faydalanmayanların diğer bir gerekçesi de bu hizmetin, cezaevi sonrası güven odaklı ilişkilerde referans olabilecek somut bir göstergeye sahip olmamasıdır.

İşlevsellik	Faydalananlar (K9, 6, 13, 15, 17)	Ortak Derslik
		Dini Bilgi
		Gündelik Sohbetler
		Yarışmalar
	Faydalanmayanlar (K1,4,7,10,14, 16,18)	İbadet Alışkanlığı
		İş kolları ve Eğitim Programlarıyla Karşılaştırma
		Gelecek Planlaması
	Uygulamadan Bir Süre Sonra Faydalanmayanlar (K2,3,5,8,11,12)	Çatışmacı İlişki
		Arapça Dersi

Şekil 4: Manevi danışmanlık Uygulamasının İşlevselliği ve Katılımcı Bilgisi

Uygulamadan bir süreliğine faydalanan katılımcılar da mevcuttur (Şekil 4). Bu tercihin yapılmasını sağlayan iki faktör söz konusudur: Çatışmacı ilişki ve Arapça dersleri. Birincisi, manevi danışmanın kullandığı din dilini hükümlülerin deneyimleme biçimini kapsamaktadır. Buna göre, katılımcılar manevi danışmanın dini cemaatlere olumsuz yaklaşımı nedeniyle, hizmetten uzak durmaya karar vermişlerdir.

Hükümlülerin dini cemaatlere yakın bir dini yoruma sahip olmamasına rağmen, cezaevinde taşıdıkları sosyal sermayenin bir kaynağı olarak aileden edindikleri din eğitiminin etkisi, onları sonraki sosyal ilişkilerinde bu tip bir çatışmaya götürebilmektedir:

K 3: “Geçen buradaki hocalardan birisi Menzil hakkında ‘ticarethane’ demiş. Ondan sonra dinlemeyi bıraktım. Sana mı kaldı onu söylemek? Oraya öyle şey denir mi?... Cemaat ve tarikatlara dil uzatmak büyük günahdır. İnkâr etmezsin ama katılmazsın, mesela.... Ona bakarsan ben de öyleyim [Ben de cemaate uzağım]. Ama inkâr edersen, bunun nedeni sen Selefisindir. Selefilere çok yayıldı, televizyonda, dernekleri var, ilahiyat fakültelerinde. Böyle hocaları dinlemem. Koğuşa gelir, sessizce köşede dinleriz. Sonra gider, ben aklıma soru gelirse sorarım ama eskisi gibi gidip derslere katılmam (Kur’an dersleri).” (38 yaş, Evli, Uyuşturucu madde ticareti ve kullanımı)

Söz konusu uygulamadan bir süre sonra faydalanmaktan vazgeçmenin diğer bir bağlamı ise Arapça dersleriyle alakalıdır. Buna göre, Arapça dersi uygulamanın somut bir kazanımıdır. Hem yabancı bir dildir ve hem de dini yetkinlik kazandırmaktadır. Dolayısıyla, bu somut kazanımın hem koğuş içinde hem de cezaevi sonrasında işlevsel boyutu vardır. Arapça kursunun kapatılması, hükümlünün sosyal sermaye odaklı kâr-zarar hesaplamasını yeniden ön plana çıkarmaktadır:

K 8: “...Arapça öğrenmek istedim, kısa sürdü, bir ay sonra kapandı, hoca Mekke’ye gidiyor dediler, bir daha gelmedi. Sonra çalışmaya başladık, sonra vakitler uymadı, eğitim işleri gelirse bizi yazarlar, bize imkân verdikleri zaman bilgi, diploma almak için biz bırakmayız, kendimizi ifade biçimimiz aldığımız eğitimlerden dolayı daha farklı...” (24 Yaş, Bekâr, Öldürme)

4.3.2. Manevi Danışmanlıkta Hoca Söylemi

İkinci kategori ise *hoca* söylemidir. Bütün katılımcılar, manevi danışmanı hoca olarak algılayıp öyle kabul etmektedirler. Hükümlüler, bu algının kaynağı aileden aldıkları din eğitimini ifade etmektedirler. Buna göre, manevi danışmanın Kur’an dersi vermesi, temel dini bilgilere yönelik soruları cevaplaması ve dini sohbetler yapması, ailelerindeki hoca tipiyle/algısıyla uyusmaktadır. Dolayısıyla, manevi danışman, görevlendirilen bir profesyonel olarak görülmekten öte mahalledeki, ebeveynlerin kendi cemaatlerindeki veya camide gördükleri hocalardan biri olarak değerlendirilmektedir. Bu durum kültürel sermaye ile iç içe geçen sosyal sermaye davranışı olarak ortaya çıkmaktadır. Yani, kültürel sermayelerinin sunduğu öz, sosyal ilişkilerinde bir merkez (temel bakış açısı) görevi görmektedir.

4.3.3. Manevi Danışmanlıkta Koşuş Kültürü

Her koşuş kültürü de kendi içinde güvene dayalı sosyal ilişki tipini yansıtmaktadır. Bu aşama, çalışmamızdaki üçüncü kategoridir. Katılımcıların bulunduğu koşuşlarda, hoca rolünde hükümlüler vardır. Bu hükümlüler, katılımcı aktarımlarına göre, bir cemaat mensubu ya da ilahiyat mezunu olabilmektedir. Koşuş içinde hoca olarak kabul edilen bu hükümlü ile diğer hükümlüler arasında güven ilişkisi vardır. Dolayısıyla, bir hükümlünün manevi danışman ile temasa geçmesi, bu hocanın gözetiminde olabilmektedir. Buna ek olarak, koşuşlarda cemaatle Kur'an okuma, namaz kılma ve dua gibi ibadetler de yapılmaktadır. Dolayısıyla, bir hükümlünün manevi danışmanlık hizmetinden faydalanma biçimi somut çıktıya dayalı bir ilişki değil de otorite tercihi olduğu takdirde, güven zincirinin adeta bir dişlisi kırılmaktadır. Yani bir hükümlünün manevi danışmanlık uygulamasıyla karşılaşmasında, önceki sosyal kazanımları belirleyici rol oynamaktadır. Cezaevindeki genelde bütün programlar özelde manevi danışmanlık hizmeti, kısmen ortak değer yargıları olan farklı sosyal çevrenin üyesi bireylerle karşılaşmaktadır.

5. Sonuç ve Öneriler

Çalışmamızda, hükümlülerin manevi danışmanlık deneyimini sosyal sermaye birikimleri aracılığıyla anlamaya çalıştık. Buna göre, manevi danışmanlık deneyimi, hükümlülerin cezaevi ve öncesinde bütünlük arz eden sosyal sermayelerinin süzgecinden geçmektedir. Çalışmanın nihai olarak ulaştığı sonuçlar şöyledir:

Hükümlülerin sahip olduğu sosyal sermaye, dinamik bir potansiyele sahip değildir. Göç ve eğitim yoluyla sermaye hacmi benzer sınırlarda farklı bağlamlarda davranışa dökülmektedir. Rentzmann, ele aldığı makalede, hükümlülerin cezaevinde olması hadisesini, geliştirilemeyen bir sosyal sermayeye sahip olmaları nedeniyle sistemde yer edinemediklerine bağlamaktadır.³⁵ Çalışmamız kapsamında, suç ve sosyal sermaye arasında zorunlu bir ilişki öne sürülmektedir. Fakat katılımcıların özeninde, hükümlülerin cezaevi öncesi hayatlarında dinamik (geliştirilebilir) bir sosyal sermaye edinemediklerini söyleyebiliriz.

Bazı hükümlülerde, statik bir bağlamda deneyimlenen sosyal sermayeyi geliştirme çabası vardır. Cezaevindeki eğitimler ve atölye programlarına katılım bunun bir sonucudur. Eğitimin, hükümlülerin sosyal sermaye realitelerini geliştirmek için bir fırsat olduğuna dair çalışmalar mevcuttur.³⁶ Çalışmamız kapsamında, hükümlü-

³⁵ William Rentzmann, "Prison Philosophy and Prison Education", *Journal of Correctional Education* 47/2 (1996), 58-63.

³⁶ Christopher A. Curtis vd., "Developing Social Capital Through Postsecondary Correctional Education", *Journal of Offender Rehabilitation* 60/4 (19 Mayıs 2021), 270-290; Chris Rose, "Women's Participation in Prison Education: What We Know and What We Don't Know", *Journal of Correctional Education*

lerin sosyal sermaye edinim sürecinde farklı deneyimlere sahip olduğunu söyleyebiliriz. Buna göre, suça dayalı güven ilişkilerini geliştirmek isteyenler eğitim programlarından yararlan(a)mamaktadır. Fakat programlar, hükümlülerin sosyal sermaye deneyimlerine göre anlam kazanmaktadır.

Hükümlüler, kısıtlı cezaevi koşullarında faydacılık/işlevsellik kriterine göre sosyal sermayelerini geliştirme eğilimleri göstermektedirler. Yani hükümlüler, cezaevi ortamında bir programa, personele veya bir hükümlüye yöneliminde kâr-zarar hesabı yapmaktadırlar. Bu hesabın kalıcılığı, karşılıklı ilişkilerdeki fayda ölçütüne bağlı görülmektedir. Çalışmamız kapsamında, bu kâr-zarar hesabı hükümlülerin taşıyıcılığını yaptığı sosyal birikimleri kapsamında gerçekleşmektedir. Benzer şekilde, cezaevi ortamında; diğer hükümlülerle ilişkilerinde aileden alınan eğitim etkili olmaktadır.³⁷ Bu anlamda cezaevindeki güç ilişkilerinde³⁸ veya gündelik yaşamlarında³⁹ güven odaklı karşılıklı ilişkiler kurulmakta; bu ilişkilerde kâr-zarar hesaplama eğilimi ağır basmaktadır. Çalışmamız kapsamında, programlara katılım gösterme veya göstermeme eğilimlerinde de benzer kodların (kâr-zarar hesabının) etkisi tespit edilmiştir.

Benzer şekilde manevi danışmanlık deneyimi de sosyal sermaye temelli oluşturulan faydacı bir yaklaşım bağlamında gerçekleşmektedir. Hükümlüler, bu danışmanlık hizmetini, kendi kültürel ve ekonomik birikimleriyle de bütünlük arz eden sosyal sermayeleriyle uyumuna göre değerlendirmektedirler.⁴⁰ Kısaca, cezaevi içinde veya dışında somut bir çıktı elde edip edememe durumuna göre manevi danışmanlığa yönelmektedirler.

Fakat hükümlülerin dini konulardaki yaklaşımları, cezaevinde edindikleri sosyal sermaye ile sınırlı değildir. Katılımcıların, cezaevi öncesi kültürel birikimlerinin de

55/1 (2004), 78-100; Edward A. Parker, "The Social-Psychological Impact of a College Education on the Prison Inmate", *Journal of Correctional Education* 41/3 (1990), 140-146; Renee Smiling Hall - Jim Killackey, "Correctional Education from the Perspective of the Prisoner Student", *Journal of Correctional Education* 59/4 (Aralık 2008), 301-320.

³⁷ Jianhong Liu, "Social Capital and Covariates of Reoffending Risk in the Chinese Context", *International Criminal Justice Review* 9/1 (01 Mayıs 1999), 39-55.

³⁸ John Wooldredge - Benjamin Steiner, "The Exercise of Power in Prison Organizations and Implications for Legitimacy", *The Journal of Criminal Law and Criminology* (1973-) 106/1 (2016), 125-165.

³⁹ Helen Rogers, "Kindness and Reciprocity: Liberated Prisoners and Christian Charity in Early Nineteenth-Century England", *Journal of Social History* 47/3 (2014), 721-745.

⁴⁰ Bu durum eşyanın tabiatı ile işlevi arasındaki tamamlayıcı niteliğin toplumsal kurumlar arasındaki ilişkilere de yansıtıldığını; kısaca din-dünya arasında da temelde bu tamamlayıcı niteliğin esas olduğunu göstermektedir. bk. Osman Eyüpoğlu, Murat Yıldız, "Kur'an'ı Anlamaya Yönelik Literal ve Kültürel Yaklaşımların Sosyal Değişmeye Uyum Açısından İşlevselliği", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/3 (2016), 163-198; Osman Eyüpoğlu, Erkan Perşembe, "İşlevsellik Açısından Ahlak-Din İlişkisi", *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/4 (2018), 79-96.

manevi danışmanlığı deneyimleme biçimlerinde etkisi söz konusudur.

Hükümlülerin deneyimlerinden hareketle, manevi danışmanlık hizmetine yönelik önerilerimiz şöyledir:

Manevi danışmanlar, hükümlülerin sosyal sermaye ilişkilerinde veya sosyal çevrelerindeki konumlarını iyi görebilmeli ve değerlendirebilmelidir. Bunu objektif ve akıcı bir zeminde gerçekleştirebilmek için tanıtım anketi çalışması yapılabilir.

Manevi danışmanın din dili ve izledikleri hizmet programının kapsamı, sadece hükümlülerin mevcut durumlarıyla sınırlandırılmamalıdır. Hükümlülerin sahip oldukları birikimler, kurumlara göre farklılık arz edeceğinden, her kurumdaki hükümlülerin sosyal, kültürel ve ekonomik birikimine uygun eğitim programı planlanmalıdır. Bu bağlamda, görevli manevi danışmanların yetki ve sorumluluklarında iyileştirme yapılabilir.

Cezaevinde, manevi danışmanlık hizmetinden faydalanmış hükümlülere somut karşılığı olan sertifikalar verilmelidir. İlahiyat eğitimi alan veya ilgili şartları tamamlayan hükümlülere, daha sonrasında cezaevi vazifesi vb. gibi pozisyonlar düşünülebilir.

Manevi danışmanlık programı kapsamında, hükümlü takip sistemi oluşturulabilir. Bu takip, manevi danışmanlıkta yer almak isteyen stajyerlere yaptırılabilir. Böylece yeni nesil manevi danışmanlık daha uzmanlaşmış ve deneyim kazanmış olacaktır.

Yazar Katkı Oranları / Author Contributions: Yazar 1: % 50. Yazar 2: % 50.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazarlar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. / The authors declared that there is no conflict of interest.

Finansal Destek / Grant Support: Yazarlar bu çalışma için finansal destek almadıklarını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

Kaynakça

- Abrahamsen, David. "Family Tension, Basic Cause of Criminal Behavior". *Journal of Criminal Law and Criminology* (1931-1951) 40/3 (1949), 330-343. <https://doi.org/10.2307/1138546>
- Adam, Frane vd. *The Challenges of Sustained Development: The Role of Socio-Cultural Factors in East-Central Europe*. Budapest: Central European University Press, 2004.
- Akkaş, Hasan Hüseyin -Tekir, Osman. *Demokrasinin Gelişmesi ve Sürdürülebilirlikte Sosyal Sermaye*. Ankara: Kadim Yayınları, 2013.
- Bilgin, Vejdi. *Din ve Toplum: Din Sosyolojisine Giriş*. İstanbul: Beyan, 2021.
- Bilgin, Vejdi. *İbadet: Şekilsel Sembolik ve Toplumsal*. Bursa: Emin Yayınları, 2. Basım, 2015.
- Bockman, Johanna. "Neoliberalism". *Contexts* 12/3 (01 Ağustos 2013), 14-15. <https://doi.org/10.1177/1536504213499873>
- Bourdieu, Pierre. *Ayrım: Beğeni Yargısının Toplumsal Eleştirisi*. çev. Derya Fırat Şannan - Ayşe Günce Berkurt. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2015.
- Bourdieu, Pierre. "The Forms of Capital". *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. ed. John Richardson. New York: Greenwood, 1986.
- Coleman, James S. "Equality of Educational Opportunity". *Integrated Education* 6/5 (1968), 19-28.
- Coleman, James S. "Social Capital in the Creation of Human Capital". *American Journal of Sociology* 94/3 (1988), 95-120.
- Creswell, John. *Qualitative Inquiry and Research Design: Choosing Among Five Approaches*. London: Sage, 2007.
- Curtis, Christopher A. vd. "Developing Social Capital Through Postsecondary Correctional Education". *Journal of Offender Rehabilitation* 60/4 (19 Mayıs 2021), 270-290. <https://doi.org/10.1080/10509674.2021.1909200>
- Eriksson, Karin Hederos vd. "The Importance of Family Background and Neighborhood Effects as Determinants of Crime". *Journal of Population Economics* 29/1 (2016), 219-262.
- Eyüpoğlu, Osman- Yıldız, Murat. "Kur'an'ı Anlamaya Yönelik Literal ve Kültürel Yaklaşımların Sosyal Değişmeye Uyum Açısından İşlevselliği". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 5/3 (2016), 163-198.
- Eyüpoğlu, Osman- Perşembe, Erkan. "İşlevsellik Açısından Ahlak-Din İlişkisi". *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi* 7/4 (2018), 79-967.

- Ferragina, Emanuele - Arrigoni, Alessandro. "The Rise and Fall of Social Capital: Requiem for a Theory?" *Political Studies Review* 15/3 (01 Ağustos 2017), 355-367. <https://doi.org/10.1177/1478929915623968>
- Field, John. *Social Capital*. New York: Routledge, 2008.
- Gardner, LeGrande - Shoemaker, Donald J. "Social Bonding and Delinquency: A Comparative Analysis". *The Sociological Quarterly* 30/3 (Eylül 1989), 481-499. <https://doi.org/10.1111/j.1533-8525.1989.tb01532.x>
- Goffman, Erving. *Damga: Örselenmiş Kimliğin İdare Edilişi Üzerine Notlar*. çev. Levent Ünsaldı vd. Ankara: Heretik Yayıncılık, 2014.
- Hall, Renee Smiling - Killacky, Jim. "Correctional Education from the Perspective of the Prisoner Student". *Journal of Correctional Education* 59/4 (Aralık 2008), 301-320.
- Hirschi, Travis. *Causes of Delinquency*. Berkeley: University of California Press, 1969.
- Hodwitz, Omi. "Social Bonding Theory". *The Encyclopedia of Criminology and Criminal Justice*. ed. Jay Albanese. 1-5. New York: Wiley Blackwell, 2014. <https://doi.org/10.1002/9781118517383.wbeccj518>
- Irwin, John - Cressey, Donald R. "Thieves, Convicts and the Inmate Culture". *Social Problems* 10/2 (1962), 142-155. <https://doi.org/10.2307/799047>
- Jacobs, James B. "Race Relations and the Prisoner Subculture". *Crime and Justice* 44/1 (1979), 1-27.
- Kurt, Abdurrahman. *İşadamlarında Dindarlık ve Dünyevileşme*. Bursa: Emin Yayınları, 2015.
- Liu, Jianhong. "Social Capital and Covariates of Reoffending Risk in the Chinese Context". *International Criminal Justice Review* 9/1 (01 Mayıs 1999), 39-55. <https://doi.org/10.1177/105756779900900103>
- Maxwell, Joseph A. *Nitel Araştırma Tasarımı: Etkileşimli Bir Yaklaşım*. çev. Mustafa Çevikbaş. Ankara: Nobel, 3. Basım, 2018.
- McCord, Joan. "The Cambridge-Somerville Study: A Pioneering Longitudinal Experimental Study of Delinquency Prevention". *Preventing Antisocial Behavior: Interventions from Birth Through Adolescence*. 196-206. New York, NY, US: Guilford Press, 1992.
- Merton, Robert K. "Social Structure and Anomie". *American Sociological Review* 3/5 (Ekim 1938), 672-682.
- Neubauer, Brian E. vd. "How Phenomenology Can Help Us Learn from the Experiences of Others". *Perspectives on Medical Education* 8/2 (01 Nisan 2019), 90-97. <https://doi.org/10.1007/s40037-019-0509-2>

- Ollman, Bertell. "Marx's Use of 'Class'". *American Journal of Sociology* 73/5 (1968), 573-580.
- Özdemir, Şuayip. *Cezaevlerinde Din Eğitimi*. İstanbul: Arı Sanat Yayınları, 2006.
- Parcel, Toby L. - Hoffmann, John P. "Families and Crime". *American Behavioral Scientist* 62/11 (01 Ekim 2018), 1455-1462. <https://doi.org/10.1177/0002764218787023>
- Parker, Edward A. "The Social-Psychological Impact of a College Education on the Prison Inmate". *Journal of Correctional Education* 41/3 (1990), 140-146.
- Putnam, Robert D. *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. New York, NY: Touchstone Books by Simon & Schuster, 1st edition., 2001.
- Putnam, Robert D. vd. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. New Jersey: Princeton University Press, 1994.
- Rentzmann, William. "Prison Philosophy and Prison Education". *Journal of Correctional Education* 47/2 (1996), 58-63.
- Rogers, Helen. "Kindness and Reciprocity: Liberated Prisoners and Christian Charity in Early Nineteenth-Century England". *Journal of Social History* 47/3 (2014), 721-745.
- Rose, Chris. "Women's Participation in Prison Education: What We Know and What We Don't Know". *Journal of Correctional Education* 55/1 (2004), 78-100.
- Roy Trivedi, Smita. "Evolution of the Concept of Capital- A Historical Perspective". *MPRA Paper*. 20 Mayıs 2009. Erişim 30 Ağustos 2021. <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/14208/>
- Saldana, Johnny. *Nitel Araştırmacılar İçin Kodlama El Kitabı*. çev. Aysel Tüfekçi Akcan - Süleyman Nihat Şad. Ankara: Pegem Akademi, 3. Basım, 2019.
- Silverman, David. *Nitel Verileri Yorumlama*. çev. Erkan Dinç. Ankara: Pegem Akademi, 5. Basım, 2018.
- Snodgrass, Jill. "Why Pastoral Counseling". *AAPC.org*. 2015. Erişim 03 Eylül 2017. <<http://www.aapc.org/page/WhyPastoral>
- Şimşek, Hasan - Yıldırım, Ali. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 9. Basım, 2013.
- Thomas, Charles W. - Foster, Samuel C. "The Importation Model Perspective on Inmate Social Roles: An Empirical Test". *The Sociological Quarterly* 14/2 (1973), 226-234.
- Toby, Jackson. "Social Disorganization and Stake in Conformity: Complementary Factors in the Predatory Behavior of Hoodlums". *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science* 48/1 (1957), 12-17. <https://doi.org/10.2307/1140161>

- Trulson, Chad. "The Social World of the Prisoner". *Prisons: Today and Tomorrow*. ed. Ashley G. Blackburn vd. 83-117. Burlington: Jones & Bartlett Publishers, 2014.
- Wooldredge, John - Steiner, Benjamin. "The Exercise of Power in Prison Organizations and Implications for Legitimacy". *The Journal of Criminal Law and Criminology* (1973-) 106/1 (2016), 125-165.
- Wright, Randall. "Going to Teach in Prisons: Culture Shock". *Journal of Correctional Education* 56/1 (2005), 19-38.
- TÜİK - Veri Portalı. "Adalet ve Seçim". Erişim 04 Eylül 2021. <https://data.tuik.gov.tr/Kategori/GetKategori?p=Adalet-ve-Secim-110>
- Ceza ve Tevkifevleri Genel Müdürlüğü. "Ceza İnfaz Kurumları Tipleri". Erişim 04 Eylül 2021. <https://cte.adalet.gov.tr/Home/haritaliste>
- Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. "Göç ve Manevi Destek Hizmetleri Daire Başkanlığı Görevleri". Erişim 03 Eylül 2021. <https://dinhizmetleri.diyamet.gov.tr/sayfa/46/>
- Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. "İş Birliği Protokolleri". Erişim 20 Ağustos 2020. <https://www2.diyamet.gov.tr/DinHizmetleriGenelMudurlugu/Sayfalar/Sosyal-KulturelIsbirligiProtokolleri.aspx>

Pastoral Counseling in Prisoners' Social Capital Experiences: The Case of Bursa H and E Type Prisons

Extended Summary

As a result of the neoliberal economy, capital, which embodies a dynamic structure and a worldview that incorporates the shift from stocks of products to money that can make money, seeks to eliminate central power restrictions. As a result of the diminished central authority, many forms of capital have become more visible. Trust-based social networks have risen to prominence, particularly in the elbow-to-elbow contact and struggle between bureaucracy and capital. Networking has become a norm in the economic structure, while continually adding new dynamics. The macro-micro intertwining of this predicament has grown more obvious in the twenty-first century. In this context, inequality, social cohesiveness, identity, culture, crime and other issues have been problematized from the perspective of the social capital concept.

A revision of Marx's class theory constitutes the class dimension of social capital. His writings distinguish between two classes: the bourgeois and the proletariat. According to him, the distance from the means of production is the fundamental reason for the class structure. Bourdieu has given the class analysis a more refined viewpoint by individuating the concepts of social, cultural and economic capital. According to Bourdieu, the current situation cannot be understood solely in terms of power derived from economic capital. The ontology of three sorts of capital, economic, social, and cultural capital, is referred to as class. These three capitals not only produce each other, but they also correlate to a class reality. Cultural capital is the essence of these two accumulations as a product in art, education, and culture, whereas social capital is a source that ensures the continuity of economic capital. In the same way, Coleman explains educational inequality in terms of social capital linked to economic inequality and ethnic identity. As a result, pupils' success in areas with various religious beliefs differs. Furthermore, according to Coleman, children's access to educational possibilities differs depending on the school environment. Coleman stands out from the other theorists that he seeks to comprehend social capital in all of its forms across all socioeconomic strata.

Putnam problematized social capital in the context of political sociology, emphasizing social order. According to him, social capital is the bond that people form with the social order. The reciprocity-based network of relationships is the source of civic virtue that allows the social order to exist. There are three sorts of social capital, according to him: bridging, binding, and linking. The unifying factor is the individual's integration with various social capitals. These three sorts of social capital, he claims, are complementary and provide social order. As the volume of social capital decreases, the veins in which the state controls the individual decrease. The main difference that distinguishes Putnam from other social capital theorists is

that he sees social capital in all kinds of relationships between individuals and associates this situation with order. Thus, accordingly, crime and deviation also arise from the social capital possessed by individuals.

This type of accumulation, with its high intensity, has the ability to shape a worldview and serve as a source for behavioral patterns. Convicts in prison also carry their social capital in this setting. It covers the length of the conviction, the prison subculture, relationships with staff, rules, training programs, and the social backgrounds of other inmates. In their lives, social capital functions as a filter. This study takes pastoral counseling experience as integrated other forms that pass through this filter into account. We have divided this study into five sections to make comprehensible the subject. The theoretical framework, where we have demonstrated the link between theories of social capital and criminology, is the first section. The second part elaborates the pastoral counseling implementation in penal institutions in Turkey according to general statistics. The third part is the methodology, which we have we have constructed the research under the phenomenological research design procedures to understand the process of pastoral counseling experiences of prisoners. This part includes the scope of codes, categories, and themes derived from one-to-one interviews subjected to content analysis by using MAXQDA. The findings section, in which we analyze the data of the research, is the fourth stage. There are three themes that we have found: social capital before and during the prison; and the experience of social capital in the context of the two. In the fifth part, we have come to the conclusion that prisoners make the cost-efficient calculation that carries their social capital codes. In other words, they experience pastoral counseling under the strain between cultural and social capital; the deprivation of linking social capital; and the labeled identity they have.

Keywords: Sociology of Religion, Social Capital, Crime, Prison, Inmate, Religion, Pastoral Counseling.